

педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова. 2020. Випуск 3 (123) 20. С.172-176.

11. Matousek J, Pribil M. (1999) Plzen. Lek. Sborn. P 159-161.

References

1. Balamutova N. M., Bloshenko E. I., & Boreyko N. Yu. (2019) Izmenenie pokazatelej dyhaniya i krovoobrashcheniya pri nagruzkah stupenchato-povyshayushchejsya moshchnosti u yunyh plovcov [Change of indexes of breathing and circulation of blood at loading of step – rising power for young swimmers]. Naukovij chasopis Nacional'nogo pedagogichnogo universitetu imeni M. P. Dragomanova. Kiiv : NPU im. M. P. Dragomanova. 12 (120) 19. P.10-13. (in Ukrainian).
2. Balamutova N. M., Sheyko L. V., Yushko O. V., Boreyko N. Yu., Bloshenko O. I., & Kucherenko G. G. (2022). Bionergetichni kriterii fizichnoi pracezdatnosti plovciv riznogo viku. [Bioenergy criteria for the physical performance of swimmers of different age]. Naukovij chasopis Nacional'nogo pedagogichnogo universitetu im. M. P. Dragomanova. Kiiv : NPU im. M. P. Dragomanova. 1 (145) 22. P. 20-24. (in Ukrainian).
3. Veneckij I. G. (1977). Statisticheskie metody v demografii. [Statistical methods in demography]. M. : Statistika. 206 p. (in Russ.).
4. Doskin V. A. (2005). Biorhythms and sports activity. (materials of the symposium). Kishinev. p. 13-14. (in Mold.)
5. Kukolevsky G. M., & Graevskaya N. D. (1989). Sportivnaya medicina [Sports medicine]. M. 365 p. (in Russ.)
6. Michenko V.C. (1990) Funkcional'nye vozmozhnosti sportsmenov [Functionality of athletes]. K. : Zdorove. p. 132-148 (in Ukrainian).
7. Paevsky V.V. (1980) Voprosy demograficheskoy i medicinskoj statistiki [Issues of demographic and medical statistics]. M.. 392 p. (in Russ).
8. Solodkov, A. S., & Sologub Ye. B. (2001) Fiziologiya cheloveka. Obshchaya. Sportivnaya. Vozrastnaya : uchebn. dlya vysshih uchebn. zaved. fiz. kul'tury [Human physiology. Overall. Sports Age : textbook fo higher education institutions of physical education]. M. :Terra-Sport, Olimpiya Press. P. 240-250 (in Russ).
9. Shaposhnikova V. I. (1989) Voprosy upravleniya trenirovochnym processom podgotovki sportsmenov vysshih razryadov [Issues of managing the training process of training athletes of the highest ranks]. L. P. 28-35(in Russ).
10. Yushko A.V., Balamutova N.M., Bloshenko E.I., & Sheyko L.V. Vozrastnye osobennosti reakcii serdechno-sosudistoj sistemy yunyh plovcov na dozirovannuyu fizicheskuyu zagruzku [Age features of the reaction of the cardiovascular system of young swimmers to a dosed physical load]. Naukovij chasopis Nacional'nogo pedagogichnogo universitetu im. M. P. Dragomanova. Kiiv : NPU im. M. P. Dragomanova. 2020. 3 (123) 20. P. 172-176 (in Ukrainian).
11. Matousek J, & Pribil M. (1999) Plzen. Lek. Sborn. P. 159-161.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).05

Бишевецъ Н. Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри кіберспорту та інформаційних технологій,
Національний університет фізичного виховання і спорту України*

Сергієнко К. М.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри кіберспорту та
інформаційних технологій, Національний університет фізичного виховання і спорту України*

Гончарова Н. М.

*доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри кінезіології та фізкультурно-
спортивної реабілітації, Національний університет фізичного виховання і спорту України,*

Гузак О. Ю.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри фізичної реабілітації,
Ужгородський національний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ТА РЕАКЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ПІД ВПЛИВОМ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

В умовах військових дій на території України значна частка населення опинилась під впливом стрес-факторів бойової діяльності. Важливим напрямом досліджень встановлено виявлення реакції на кризові явища різних груп населення, зокрема студентської молоді. Метою статті було дослідити особливості поведінки та реакції студентів закладів вищої освіти з фізичної культури і спорту під впливом кризових явищ, викликаних бойовими діями в країні. Методи дослідження: анкетування, статистичний аналіз. У дослідженні прийняло участь 218 студентів Національного університету фізичного виховання і спорту України. Середній вік респондентів становив 21 рік. Переважна кількість студентів 63,8 %, переживали негативний досвід у якості цивільного населення, 33,3 % як волонтери, а решта 3,8 % як військовослужбовці, при цьому продовжуючи активний спосіб життя (43,1 %). Загальна тривожність, агресивність і депресивні стани виявились статистично значуще більше характерними для студенток ($p < 0,05$), в той час як коливання настрою притаманні студентам в умовах тривалого продовження кризових явищ не залежно від статі ($p > 0,05$). Водночас, інтенсивність прояву бойового стресу у студентів не залежить від їхнього місця перебування під час активних бойових дій ($p > 0,05$). Систематичне заняття фізичними видами спорту можуть впливати на психоемоційний стан студентів під впливом кризових явищ.

Ключові слова: психоемоційний стан, тривожність, студенти, кризові явища.

Byshevets Nataliia, Serhiyenko Konstantin, Goncharova Nataliia, Guzak Oleksandra. Peculiarities of behavior and reactions of students of higher education in physical culture and sports under the influence of crisis phenomena. In the conditions of military operations on the territory of Ukraine, a significant part of the population was under the influence of stress factors of combat activity. An important area of research is the detection of reactions to crisis phenomena of various population groups, in particular, student youth. The purpose of the article was to investigate the behavior and reactions of students of higher education institutions in physical culture and sports under the influence of crisis phenomena caused by hostilities in the country. Research methods: questionnaires, statistical analysis. 218 students of the National University of Ukraine on Physical Education and Sport took part in the study. The average age of the respondents was 21 years. The majority of students, 63.8%, experienced negative experiences as civilians, 33.3% as volunteers, and the remaining 3.8% as military personnel, while continuing an active lifestyle (43.1%). General anxiety, aggressiveness and depressive states were found to be statistically significantly more characteristic of female students ($p < 0.05$), while mood swings are characteristic of students in conditions of long-term continuation of crisis phenomena regardless of gender ($p > 0.05$). At the same time, the intensity of combat stress in students does not depend on their location during active combat operations ($p > 0.05$). Systematic exercise can affect the psycho-emotional state of students under the influence of crisis phenomena.

Key words: psychoemotional state, anxiety, students, crisis phenomena.

Вступ. В останні роки людство вступило в смугу потрясінь. Черговим випробуванням, яке спіткало Україну, стали бойові дії на її території.

Унаслідок підвищення чисельності війн та локальних військових конфліктів у світі, проблеми поведінки категорій осіб та їх реакції на кризові явища, привертають увагу наукової спільноти. Але, зазвичай, зазначені дослідження спрямовані на встановлення особливостей прояву бойового стресу у військовослужбовців і працівників правоохоронних органів та розробці програм для їхнього постстресового відновлення, які вимушені здійснювати професійну діяльність в умовах високого нервового напруження [1, 3, 4]. Бойовим стресом науковці вважають сукупність психічних станів, викликаних несприятливими подразниками, обумовленими бойовими діями, а до його проявів відносять загальну тривожність, агресивність, депресію, порушення сну тощо [4].

Проте в даний період під впливом стрес-факторів бойової діяльності опинилась значна частка населення України. Тому, з нашої точки зору, важливим напрямом досліджень є встановлення реакції на кризові явища різних груп населення, зокрема студентської молоді.

Мета роботи – дослідити особливості поведінки та реакції студентів закладів вищої освіти (ЗВО) з фізичної культури і спорту під впливом кризових явищ, викликаних бойовими діями в країні.

Методи дослідження: анкетування, статистичний аналіз [7-11].

У ході дослідження застосовувалась анкета «Реакція українських студентів на бойові дії в країні», розроблена науковими працівниками кафедри кіберспорту та інноваційних технологій Національного університету фізичного виховання і спорту України засобами Гугл Форм. Її надійність перевірялась за допомогою критерію альфа Кронбаха, який склав 0,78, а також за допомогою методу розщеплення, внаслідок якого встановлено, що кореляція між групами питань є досить високою і складає 0,63, а з поправкою на згасання, яка враховує похибку вимірювання, становить 0,99 [2].

За допомогою анкетування у період з 20 квітня по 4 червня 2022 року проведено опитування здобувачів вищої освіти з фізичної культури і спорту, після чого отримані результати підлягали статистичному аналізу.

За допомогою критерію узгодженості Пірсона χ^2 перевірялась гіпотеза про підпорядкування розподілів студентів за відповідями на те чи інше питання рівномірному закону розподілу.

За допомогою коефіцієнту квадратичної спряженості χ^2 здійснювалась перевірка інтенсивності прояву в студентів ЗВО з фізичної культури і спорту реакцій бойового стресу залежно від статі, а також від місця перебування в епіцентрі бойових дій.

Порівняння психоемоційного стану студентів до і після початку активних бойових дій на території України відбувалось за допомогою непараметричного Т-критерію Вілкоксона. При цьому для порівняння рівня психоемоційного стану студентів у різні періоди залежно від статі та залежно від місця перебування в зоні активних бойових дій застосовувався непараметричний U-критерій Манна-Уїтні для незалежних вибірок.

За рівень статистичної значущості приймалась величина альфа, рівна 0,05 ($p < 0,05$). Якщо величина р-рівня виявлялась меншою $1,0 \cdot 10^{-5}$, його було представлено у вигляді « $p < 0,05$ », а у інших випадках наведено точне значення. Розрахунки виконувались за допомогою програми MS Excel.

Результати досліджень та їх обговорення. На поточний момент у дослідженні прийняла участь 218 студентів Національного університету фізичного виховання і спорту України, з яких 116 осіб чоловічої статі. Середній вік респондентів становив $21,1 \pm 2,8$ років. З'ясувалося, що 36,5 % ($n=105$) опитаних перебували в зоні активних бойових дій. При чому переважна більшість з них, а саме 63,8 % ($n=67$), переживали негативний досвід у якості цивільного населення, 33,3 % ($n=35$) – як волонтери, а решта 3,8 % ($n=4$) – як військовослужбовці. Розрахунки показали, що частка студентів, що побували в зоні активних бойових дій у якості цивільного населення, статистично значуще більша порівняно з іншими частками респондентів ($\chi^2=56,7$; $df=2$; $p < 0,05$).

Установлено, що попри воєнні дії на території країни, 43,1 % ($n=94$) респондентів продовжують вести активний спосіб життя і лише 1,8 % ($n=4$) вказали, що не вміють себе заспокоювати. При цьому 67,9 % ($n=147$) опитаних на питання «Чи систематично Ви займаєтесь оздоровчою руховою активністю в даних обставинах?» відповіли «Так» або «Скоріше так».

Порівнюючи відповіді респондентів на питання «Чи спіткали вас проблеми психологічного характеру після початку бойових дій в Україні?», виявлено, що студентки більш емоційно відреагували на ситуацію, що склалась. Доведено, що частка студенток, які зізналися в наявності проблем психологічного характеру статистично значуще більша у порівнянні зі студентами ($\chi^2=18,71$; $df=1$; $p<0,05$).

Так само, виявлено, що серед студентів, які перебували в зоні бойових дій, більша частка тих, хто стикнувся з проблемами психологічного характеру. Утім статистично значущих відмінностей за наявності проблем психологічного характеру залежно від перебування в зоні активних бойових дій не встановлено ($\chi^2=2,65$; $df=1$; $p=0,103$).

У ході подальшого дослідження було визначено, що статистично значущій більшості респондентів притаманні ознаки бойового стресу: 82,6 % ($n=180$) проти 17,4 % ($n=38$) ($\chi^2=95,5$; $df=1$; $p<0,05$). Найбільша кількість скарг у опитаних викликала загальна тривожність. Визначено, що порівняно зі студентами, загальна тривожність у більшій мірі характерна для студенток ($\chi^2=13,97$; $df=1$; $p=0,0002$). Як видно з діаграми, з початком бойових дій в країні найменше студенти відчували агресивність. Слід звернути увагу, що попри наше попереднє припущення, на агресивність поскаржилась статистично значуще більша частка студенток ($\chi^2=8,84$; $df=1$; $p=0,0029$). Депресивні стани також статистично значуще переважають у студенток ($\chi^2=8,85$; $df=1$; $p=0,0029$). І лише коливання настрою було притаманне майже половині респондентів не залежно від статі й їхні частки статистично значуще не відрізнялись ($\chi^2=0,16$; $df=1$; $p=0,6903$) (рис. 1-а).

З'ясувалося, що поява тривожності не залежить від перебування студентів ЗВО в зоні активних бойових дій ($\chi^2=0,76$; $df=1$; $p=0,3836$). Так само й на частоту скарг на агресивність ($\chi^2=0,61$; $df=1$; $p=0,4362$), депресивні стани ($\chi^2=2,35$; $df=1$; $p=0,1251$) та коливання настрою ($\chi^2=0,65$; $df=1$; $p=0,4189$) статистично значуще не вплинуло місце перебування респондентів.

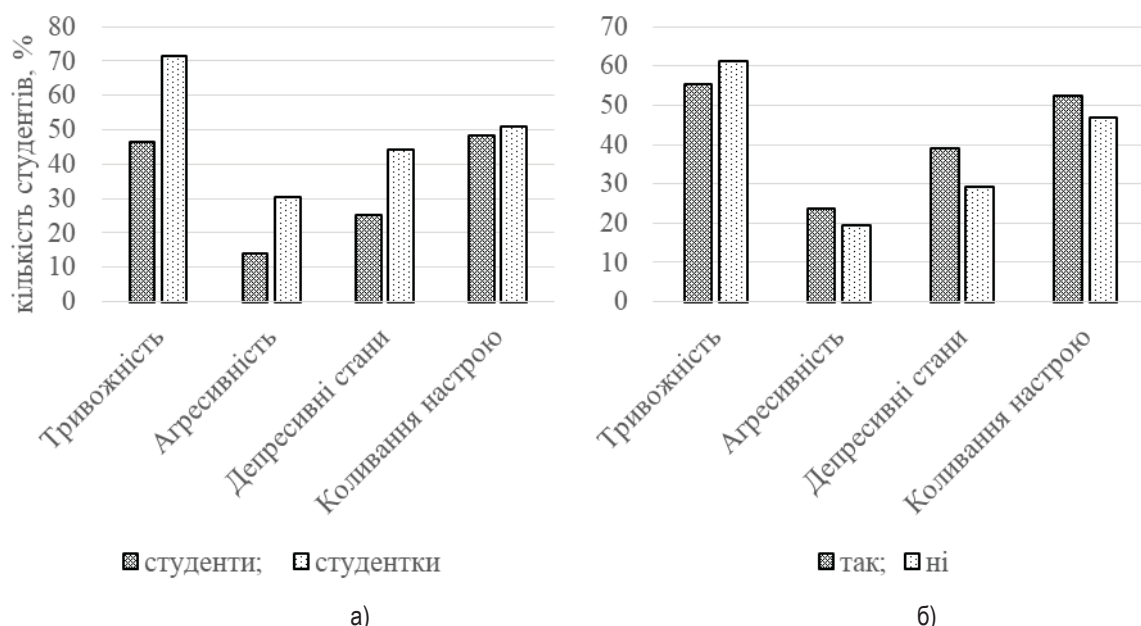

Рис. 1. Розподіл здобувачів вищої освіти за проявами бойового стресу а) залежно від статі; б) залежно від перебування в зоні активних бойових дій ($n=218$)

Оцінюючи свій психоемоційний стан до початку бойових дій в Україні і після, студенти ЗВО засвідчили, що його рівень знизився. Не зважаючи на відсутність статистично значущих відмінностей ($T=1302,5$; $z=0,065$; $p=0,949$), середній рівень психоемоційного стану респондентів зменшився з 3 (2; 3) бала, де дані представлено за допомогою медіани й 25 та 75 процентилів, до 3 (2; 4) бала. І якщо мова йде про «До бойових дій» складала 3 бала із частотою 63, то ряд «Після початку бойових дій» характеризувався модою 3 бала із частотою 39. Утім статистично значущих відмінностей між оцінкою здобувачів ЗВО фізичної культури і спорту власного психоемоційного стану ні до ($U=398,5$; $z=1,117$; $p=0,216$), ні після початку бойових дій ($U=248,0$; $z=-0,809$; $p=0,418$) не доведено. Цікаво, що попри наші прогнози, також не встановлено статистично значущих відмінностей між рівнем психоемоційного стану респондентів у залежності від того, чи побували вони в епіцентрі бойових дій ($U=293,5$; $z=-0,212$; $p=0,226$).

Дискусія і обговорення. Не зважаючи на підвищену зацікавленість науковців у визначенні впливу стрес-факторів на військовослужбовців, за твердженням К.О. Краченко, О.В. Тімченко, Ю.М. Широбоков (2017), вітчизняними психологами не запропоновано психодіагностичних методик, які б дозволяли виявляти наявність у військовослужбовців бойового стресу. Зрозуміло, що в наявності таких методик для цивільного населення не було необхідності взагалі, оскільки до тепер такого негативного досвіду масово населення України не переживало. Відтак, ми переконані, що дослідження, спрямовані на розробку психодіагностичних методик для встановлення проявів бойового стресу та визначення особливостей реакції студентів після пережитих психотравматичних ситуацій, є актуальними й своєчасними.

У ході підготовки дослідження й розробки питань анкети, ми ознайомилися з наявними психодіагностичними методиками, спрямованими на психодіагностику особистості у кризових життєвих ситуаціях [1], проте зрозуміли, що для умов, які склалися, більшість з них є занадто громіздкими й складними. Тому вирішено було створити власну анкету й сформулювати її таким чином, щоб установити, як початок активних бойових дій в країні вплинув на поведінку і які реакції

викликав з боку студентської молоді.

Так, серед ситуаційно-середовищних та соціально-політичних чинників, які можуть спровокувати виникнення бойового стресу у військовослужбовців, що називаються авторами, окремі, на жаль, торкнулися цивільного населення України, яке опинилося в зоні активних бойових дій. Зокрема серед негативних чинників слід вказати наступні: відсутність бойового досвіду, перебування під обстрілом, загроза життю та здоров'ю, тривалість перебування у зоні бойових дій, споглядання руйнувань, тіл загиблих, а також несприятливі умови побуту, порушення сну, недостатнє харчування. Тому в ході дослідження нами було висунуто кілька припущень стосовно реакції здобувачів вищої освіти з фізичної культури і спорту на кризові явища, викликані бойовими діями на території України. Перша гіпотеза дослідження полягала в тому, що під безпосереднім або опосередкованим впливом стресогенних факторів бойової обстановки у студентів можуть спостерігатися ознаки бойового стресу. Крім того, з одного боку, ми припустили, що на відміну від студентів, студентки більш схильні до переживань, а з іншого – що студенти, які безпосередньо побували в зоні активних бойових дій, характеризуються більшим інтенсивним проявом бойового стресу.

Однак не всі наші гіпотези знайшли своє підтвердження. А саме, не доведено, що студенти, які пережили негативний досвід і потрапили в зону активних бойових дій характеризуються більш інтенсивним проявом бойового стресу і частіше скаржаться на загальну тривожність, агресію, депресивні стани чи коливання настрою. З іншого боку, частота скарг студенток на окремі складові бойового стресу дійсно статистично значуще переважає частоту скарг студентів ($p < 0,05$). Однак, як виявилось, до коливання настрою студенти схильні в однаковій мірі не залежно від статі ($p > 0,05$). Порівняльний аналіз самооцінки студентами їхнього психоемоційного стану до і після початку бойових дій в країні засвідчив, що не зважаючи на загальну тенденцію до його погіршення, статистично значущих змін не відбулося ($p > 0,05$).

Отримані результати можна пояснити контингентом досліджуваних, які, не зважаючи на кризові явища, в цілому систематично займаються оздоровчою руховою активністю, намагаються вести активний спосіб життя й мають навички протидіяти стресу.

Висновок. Серед здобувачів вищої освіти з фізичної культури і спорту понад третини, а саме 36,5 % студентів, опинилися в зоні активних бойових дій. Переважна більшість студентів, які потрапили в зону активних бойових дій, перебували там у якості цивільного населення.

Доведено, що проблеми психологічного характеру в більшій мірі торкнулися студенток, проте відмінностей в розподілах здобувачів вищої освіти за появою проблем психологічного характеру залежно від перебування в зоні бойових дій не виявлено ($p > 0,05$).

Установлено, що у більшості респондентів, частка яких склала 82,6 % ($p < 0,05$), спостерігаються поодинокі або у різних поєднаннях прояви бойового стресу. Серед реакцій бойового стресу, які спіткали здобувачів вищої освіти з фізичної культури і спорту, найбільш поширеною виявилась загальна тривожність – на даний симптом указало 58,3 % опитаних, натомість на агресивність респонденти скаржилися в найменшій мірі, їхня частка склала 21,6 %.

Значимо, що загальна тривожність, агресивність і депресивні стани виявились статистично значуще більше характерними для студенток ($p < 0,05$), в той час як коливання настрою притаманні студентам в умовах тривалого продовження кризових явищ не залежно від статі ($p > 0,05$). Водночас, інтенсивність прояву бойового стресу у студентів не залежить від їхнього місця перебування під час активних бойових дій ($p > 0,05$).

Не доведено, що студенти, які побували в зоні активних бойових дій, мають знижену оцінку психоемоційного стану порівняно зі студентами, який даний досвід не переживали ($p > 0,05$).

У цілому студенти ЗВО з фізичної культури і спорту продовжують систематично займатися оздоровчою руховою активністю, що, можливо, допомагає їм долати негативні психоемоційні та психологічні наслідки бойових дій в країні. Крім того, як показали результати дослідження, студенти даного профілю зазвичай мають сформовані навички протидіяти стресу, що також позитивно відбивається на їхньому психоемоційному стані.

Подальше дослідження планується спрямувати на визначення особливостей реакції на кризові явища студентської молоді залежно від регіону проживання.

Література

1. Бардин Н., Жидецький Ю., Когут Я., Пряхіна Н., Ясінський В. Стрес та стресостійкість в діяльності працівників правоохоронних органів: навч.-метод. посібник. Львів, 2020. 119 с.
2. Бишевец Н.Г., Герасименко С.В. Обґрунтування анкети для оцінки реакції здобувачів вищої освіти на кризові явища. В: Мат. IV Всеукраїнської електронної конференції з міжнародною участю «Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії». Київ, 2022.
3. Зликов В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
4. Краченко К.О., Тімченко О.В., Ширококов Ю.М. Соціально-психологічні детермінанти виникнення бойового стресу у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції: монографія. Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 256 с.
5. Кічук АВ. Деякі особливості змін у психоемоційному здоров'ї студентів та факторів, які їх обумовлюють при карантинних обмеженнях. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2020;3(53):5-18. DOI:10.33216/2219-2654-2020-53-3-5-18
6. Шпак ММ. Психоемоційний стан студентів в умовах дистанційного навчання. Науковий вісник ХДУ Серія Психологічні науки. 2021;4:115-121. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2021-4-15>
7. Byshevets, N, Iakovenko O., Stepanenko O., Serhiyenko K., Yukhno Y et al. Formation of the Knowledge and Skills to Apply Non-Parametric Methods of Data Analysis in Future Specialists of Physical Education and Sports. Sport Mont. Vol. 19 No. S2 (2021): 171. DOI: 10.26773/smj.210929

8. Kashuba, V, Stepanenko, O, Byshevets, N, Kharchuk, O, Savliuk, S, et all (2020). Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. International Journal of Human Movement and Sports Sciences, 8(5), 249-257. DOI:10.13189/saj.2020.080513.
9. Kashuba V, Stepanenko O, Byshevets, N, Kharchuk O, Savliuk S, Bukhovets B, Grygus I, Napierala M, Skaliy T, Hagner-Derengowska M, Zukow W. (2020). The Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. International Journal of Human Movement and Sports Sciences. International Journal of Human Movement and Sports Sciences, 8(5), 249-257.
10. Shynkaruk O, Stepanenko O, Gerasymenko S, Tkachenko S, Synihovets I, et all (2019). Development skills implementation of analysis of variance at sport-pedagogical and biomedical researches. Journal of Physical Education and Sport (JPES). 19, 2062-2065.
11. Byshevets N, Denysova L, Shynkaruk O, Serhiyenko K, Usychenko V., et all (2019). Using the methods of mathematical statistics in sports and educational research. Journal of Physical Education and Sport, 19, 1030-1034.

References

1. Bardyn, N., Zhydets'kyi, Y.U., Kohut, Y.A., Pryakhina, N. & Yasins'kyi, V. (2020). Stres ta stresostykykist' v diyal'nosti pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv: navch.-metod. posibnyk. L'viv. 119 s. [in Ukraine]
2. Byshevets', N.H. & Herasymenko, S.V. (2022). Obgruntuvannya ankety dlya otsinky reaktsiyi здobuvachiv vyshchoyi osvity na kryzovi yavlyshcha. V: Mat. IV Vseukrayins'koyi elektronnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Innovatsiyni ta informatsiyni tekhnolohiyi u fizychniy kul'turi, sporti, fizychniy terapiyi ta erhoterapiyi». Kyiv. [in Ukraine]
3. Zlyvkov, V.L., Lukoms'ka, S.O. & Fedan, O.V. (2016). Psykhodiagnostyka osobystosti u kryzovykh zhytlyevykh situatsiyakh. K.: Pedahohichna dumka. 219 s. [in Ukraine]
4. Krachenko, K.O., Timchenko, O.V. & Shyrobokov, YU.M. (2017). Sotsial'no-psykholohichni determinanty vynyknennya boyovoho stresu u viys'kovosluzhbovtiv – uchasnykiv antyterorystychnoyi operatsiyi: monohrafiya. KH.: Vyd-vo NUTSZU. 256 s. [in Ukraine]
5. Kichuk, A.V. (2020). Deyaki osoblyvosti zmin u psykhoemotsiynomu zdorov'yi studentiv ta faktoriv, yaki yikh obumovlyuyut' pry karantynnykh obmezhenyakh. Teoretychni i prykladni problemy psykholohiyi. 3(53):5-18. DOI:10.33216/2219-2654-2020-53-3-5-18 [in Ukraine]
6. Shpak, M.M. (2021). Psykhoemotsiynny stan studentiv v umovakh dystantsiynoho navchannya. Naukovyy visnyk KHDU Seriya Psykholohichni nauky. 4:115-121. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2021-4-15>
7. Byshevets, N, Iakovenko O., Stepanenko O., Serhiyenko K., Yukhno Y. et all (2021). Formation of the Knowledge and Skills to Apply Non-Parametric Methods of Data Analysis in Future Specialists of Physical Education and Sports. Sport Mont. Vol. 19 No. S2 (2021): 171. DOI: 10.26773/smj.210929
8. Kashuba, V, Stepanenko, O, Byshevets, N, Kharchuk, O, Savliuk, S, et all (2020). Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. International Journal of Human Movement and Sports Sciences, 8(5), 249-257. DOI:10.13189/saj.2020.080513.
9. Kashuba V, Stepanenko O, Byshevets, N, Kharchuk O, Savliuk S, et all (2020). The Formation of Human Movement and Sports Skills in Processing Sports-pedagogical and Biomedical Data in Masters of Sports. International Journal of Human Movement and Sports Sciences. International Journal of Human Movement and Sports Sciences, 8(5), 249-257.
10. Shynkaruk O, Stepanenko O, Gerasymenko S, Tkachenko S, Synihovets I, et all (2019). Development skills implementation of analysis of variance at sport-pedagogical and biomedical researches. Journal of Physical Education and Sport (JPES). 19, 2062-2065.
11. Byshevets N, Denysova L, Shynkaruk O, Serhiyenko K, Usychenko V., et all (2019). Using the methods of mathematical statistics in sports and educational research. Journal of Physical Education and Sport, 19, 1030-1034.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).06

УДК: 796.011.3:378 – 057.875(045)

Вржесневський І. І.,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, Національний авіаційний університет
Захарчук І. Р.,
Міжрегіональна академія управління персоналом
Вржесневська Г. І.,
Національний авіаційний університет
Ракитина Т. І.
Національний авіаційний університет

АНТИЧНА ТРАДИЦІЯ ФІЗИЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ: ІМПУЛЬСИ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Питання про можливість всебічного гармонійного розвитку людини, як загальної основи ефективної освіти, постало перед суспільством ще з античних часів. У статті, через екскурс в античність та аналіз реалій сучасної освіти пропонується практичне осмислення трансісторичних смислів феномену «олімпізму» та пов'язаних з ним ідеалів та цінностей. Метою роботи є визначення потенціалу ідеалу всебічного гармонійного розвитку особистості у проблемному полі сучасної освіти. Реалізуючи зазначену мету ми використовували системний та соціокультурний підхід, комплекс філософських та загальнонаукових методів у контексті міждисциплінарного дослідження. Концептуально розглянуті дефініції та характеристики термінів «ідеал» та «цінність». Запропоновано сучасне